

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain ja rakentamislain muuttamisesta

Ympäristövaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain ja rakentamislain muuttamisesta (HE 3/2026 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava ympäristövaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- johtava asiantuntija Tarja Virkkunen, työ- ja elinkeinoministeriö
- lainsäädäntöneuvos Mikko Koskela, ympäristöministeriö
- johtaja Kirsi Levä, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes)
- johtava juristi Minna Mättö, Suomen Kuntaliitto
- pääsihteeri Tuija Karanko, Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry
- poolitoimikunnan jäsen Kirsi Martinkauppi, Rakennuspooli
- vastuullisuusjohtaja Kirsi Martinkauppi, Rakennusteollisuus RT ry
- professori Ari Ekroos

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- puolustusministeriö
- Lupa- ja valvontavirasto
- Elinkeinoelämän keskusliitto ry
- Kemianteollisuus ry
- professori Martti Häkkänen

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Tausta ja tavoitteet

Hallituksen esityksen tavoitteena on nopeuttaa maanpuolustukselle ja varautumiselle tärkeiden tuotantolaitosten sijoittamista ja lupamenettelyä. Lisäksi rajoitettaisiin tietojen luovuttamista

Valiokunnan lausunto TaVL 8/2026 vp

yleisölle siltä osin kuin se on välttämätöntä kansallisen turvallisuuden ja kansainvälisten sopimusten kannalta. Esityksessä ehdotettaisiin muutettavaksi vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annettua lakia (kemikaaliturvallisuuslaki) ja rakentamislakia. Esitykseen sisältyvät ehdotukset kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriön sekä ympäristöministeriön hallinnonalaan.

Esityksen taustalla on heikentynyt kansainvälinen turvallisuustilanne ja tarve vahvistaa puolustusteollista perustaa. Toimintaympäristön muutos edellyttää Euroopalta vahvempaa vastuuta omasta puolustuksestaan ja turvallisuudestaan. Samalla Euroopan maat investoivat puolustuksensa kehittämiseen, mikä edellyttää myös teollisuuden tuotannon tason nostoa ja samalla uusia tuotantotiloja ja -linjoja. Voimassa oleva laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta ei kaikilta osin vastaa tähän tarpeeseen.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että nyt ehdotetuilla muutoksilla mahdollistetaan maanpuolustukselle tärkeiden vaarallisia kemikaaleja tai räjähteitä valmistavien, käsittelevien tai varastoivien tuotantolaitosten sijoittuminen mahdollisimman sujuvasti. Valiokunta arvioi tässä lausunnossaan ehdotusta erityisesti siitä näkökulmasta, millä tavoin ehdotetut muutokset edesauttavat sujuvoittamaan luvitusta ja siten vahvistamaan puolustusteollista perustaa.

Ehdotetut lainmuutokset

Kemikaaliturvallisuuslakiin ehdotetaan lisättävän maanpuolustukselle tärkeitä tuotantolaitoksia koskevat säännökset. Maanpuolustukselle tärkeällä tuotantolaitoksella tarkoitettaisiin muuta kuin Puolustusvoimien hallinnassa olevaa tuotantolaitosta, jolla on maanpuolustukselle olennainen merkitys. Puolustusministeriö antaisi lausunnon tuotantolaitoksen tärkeydestä maanpuolustukselle. Poikkeukset koskisivat näin ollen harvoja tuotantolaitoksia.

Rakentamislakiin ehdotetaan lisättävän säännökset eräiden maanpuolustukselle tärkeiden tuotantolaitosten sijoittamisluvasta, jota sovellettaisiin, kun kyseessä on joko vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain mukaan maanpuolustukselle tärkeä tuotantolaitos tai muu maanpuolustuksen varautumistarkoituksen edellyttämä tuotantolaitos, jolla on olennainen merkitys maanpuolustukselle. Rakentamisluvan hakijan niin pyytäessä rakentamislupaan liittyvä sijoittamisen edellytysten olemassaolo ratkaistaisiin sijoittamisluvalla ilman asemakaavaa tai sellaista yleiskaavaa, jossa on määrätty sen käyttämisestä rakentamisluvan myöntämisen perusteena. Edellytyksenä sijoittamisluvan soveltamiselle olisi, että tuotantolaitoksella olisi puolustusministeriön lausunnon perusteella olennainen merkitys maanpuolustukselle ja että tuotantolaitos ei sijaitisi alueella, jolla on voimassa oleva asemakaava.

Talousvaliokunta pitää ehdotettujen lainmuutosten tavoitteita tärkeinä ja ehdotettua sääntelyä keskeisiltä osin perusteltuna. Nykyisellään tuotantolaitoksen lupaprosessi kestää jopa useita vuosia, ja eri lupamenettelyihin liittyvät valitusmahdollisuudet luovat epävarmuutta investointien toteutumisesta. Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa arvioinnin kohteiksi ovat nousseet erityisesti kemikaaliturvallisuuslain suhde rakentamislain sijoittamislupaa koskevaan sääntelyyn ja ehdotetun osallistumis- ja valitusoikeuden laajuus.

Valiokunnan lausunto TaVL 8/2026 vp

Kemikaaliturvallisuuslain muutokset ja sijoittamislupa

Talousvaliokunta on tarkastellut erityisesti kemikaaliturvallisuuslain 20 §:n ja nyt ehdotetun uuden 20 a §:n suhdetta rakentamislakiin. Voimassa oleva kemikaaliturvallisuuslain 20 § ei tunnista tilannetta, jossa tuotantolaitos voitaisiin rakentaa ilman oikeusvaikutteista kaavaa. Maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen sijoittamisluvan huomioon ottamisesta säädettäisiin ehdotetussa lain 20 a §:ssä. Se mahdollistaisi poikkeamisen kemikaaliturvallisuuslain kaavan huomioon ottamista koskevien 20 §:n vaatimusten harkinnasta lupa- tai ilmoitusmenettelyssä. Kaavan sijaan otettaisiin huomioon rakentamislain nojalla annettu maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen sijoittamislupa.

Ehdotetun muutoksen on arvioitu olevan lupamenettelyä merkittävästi sujuvoittava, koska kaavoituksesta johtuvat viiveet tai kaavoittamattomuus eivät säännöksen soveltamisalaan kuuluvien hankkeiden osalta hidastaisi hankkeen etenemistä. Talousvaliokunta pitää ehdotettua muutosta tarpeellisena ja perusteltuna.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on toisaalta tuotu esille, että *muiden kuin* maanpuolustukselle tärkeiden tuotantolaitosten sijoittaminen suoraan sijoittamisluvalla estyisi lainmuutoksesta huolimatta edelleen, sillä kemikaaliturvallisuuslain mukaisen luvan edellytyksenä olisi muiden hankkeiden osalta edelleen alueen kaavoittaminen. Vuoden 2025 alusta voimaan tullut rakentamislaki mahdollistaa tiettyjen edellytysten vallitessa rakentamisen ilman kaavoitusta. Muutoksen tarkoituksena on nopeuttaa ja sujuvoittaa luvitusta. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, ettei ole perusteltua, että Turvallisuus- ja kemikaalivirasto voisi edellyttää kaavan laatimista, mikäli kunta on katsonut, ettei sillä ole tarvetta kaavoittaa hankekaavalla tuotantolaitosta, joka sijoittuisi kaavoittamattomalle alueelle, ja kunnan tarkoituksena on ratkaista asia sen sijaan rakentamislain mukaisella sijoittamisluvalla. Myös kunnallisen kaavamonopolin kannalta on johdonmukaista, että kunnan tulisi ratkaista kaavoituksen tarve.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä arvioida jatkossa tarvetta muuttaa kemikaaliturvallisuuslain ja rakentamislain sääntelyä siten, että se mahdollistaisi myös muiden kuin maanpuolustukselle tärkeiden kemikaaliturvallisuuslain 20 a §:ssä tarkoitettujen tuotantolaitosten sijoittamisen suoraan sijoittamisluvalla. Talousvaliokunta katsoo, että tämä olisi linjassa rakentamislain sijoittamislupaa koskevan sääntelyn kanssa.

Rakentamislaki ja valitusoikeuden laajuus

Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on arvioitu kysymystä maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen sijoittamislupaa koskevan valitusoikeuden laajuudesta. Valitusoikeudesta maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen sijoittamisluvasta säädettäisiin rakentamislain 179 b §:ssä. Säännösehdotuksen 1—3 kohdat koskevat asianosaispiiriin kuuluvien valitusoikeutta. Tämän lisäksi kunnalla ja naapurikunnalla, jonka alueidenkäytön suunnitteluun päätös vaikuttaa, olisi valitusoikeus (5 ja 6 kohdat). Lisäksi valitusoikeus olisi lupa- ja valvontavirastolla ja muulla viranomaisella (7 ja 8 kohdat). Näiltä osin valitusoikeutettujen piiri olisi sama kuin puhtaan siirtymän sijoittamisluvassa (rakentamislain 179 a §).

Valiokunnan lausunto TaVL 8/2026 vp

Ehdotettu pykälän 4 kohta olisi puhtaan siirtymän sijoittamisluvasta poikkeava, koska sen mukaan valitusoikeus olisi myös yleisöllä, johon onnettomuus vaikuttaa tai todennäköisesti vaikuttaa, ja yleisöllä, jonka etua asiaa koskeva päätös koskee. Hallituksen esityksen säännöskohtaisista perusteluista käy ilmi, että säännösehdotuksen taustalla on Seveso III -direktiivi (2012/18/EU), jonka mukaan ”valitusoikeus olisi yleisöllä, jota asia koskee”. Talousvaliokunta korostaa, että direktiivissä ei kuitenkaan säädetä asiasta näin suoraviivaisesti.

Seveso III -direktiivin 23(b) artiklan mukaan ”yleisöllä, jota asia koskee, on kansallisten oikeusjärjestelmiensä mukaisesti tämän direktiivin 15 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan kuuluvissa tapauksissa mahdollisuus saattaa asian laillisuus uudelleen tutkittavaksi direktiivin 2011/92/EU 11 artiklassa säädettyjen menettelyjen mukaisesti”. Direktiivin 15 artiklan 1 kohta koskee yleisön kuulemista ja osallistumista päätöksentekoon.

Seveso III -direktiivin 23(b) artiklassa viitataan siis YVA-direktiivin (2011/92/EU, direktiivi tiettyjen julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnista) 11 artiklaan, jossa säädetään muutoksenhakuoikeudesta YVA-direktiivin soveltamisalaan kuuluvien hankkeiden osalta. Talousvaliokunta pitää selvitettyinä, että myös nyt ehdotetussa sääntelyssä yleisön valitusoikeus on mahdollista rajata YVA-direktiivin soveltamisalan mukaisiin hankkeisiin.

Kansallisen sääntelyliikkumavaran kannalta olennaiseksi muodostuu myös kysymys siitä, miten ”yleisö, jota asia koskee” määrytyy Seveso III -direktiivin ja siinä viitatus Århusin sopimuksen mukaan. Kysymys valitusoikeutettujen piirin laajuudesta rajautuu näiden olennaisesti toisiaan vastaavien määritelmien kautta. Valiokunnan saaman selvityksen perusteella termi ”yleisö, jota asia koskee” ei suoraan rinnastu esimerkiksi suomalaisen asianosaiskäsitteeseen, vaan on sitä laajempi, mutta ei kuitenkaan ketä tahansa asiasta kiinnostunutta koskeva. Sille ei ole olemassa yksiselitteistä kansallista vastinetta. Tärkeä ulottuvuus direktiivien määritelmässä on se, että ”yleisöön, jota asia koskee” katsotaan niin Seveso III -direktiivin kuin Århusin sopimuksenkin mukaan kuuluvan ympäristönsuojelua edistävät ja kansallisen lainsäädännön vaatimukset täyttävät järjestöt.

Hallituksen esityksessä ehdotettu sääntely on rakennettu ottamalla sääntelyyn sellaisenaan Seveso III -direktiivin terminologia. Sen sijaan esityksessä ei ole hyödynnetty direktiivin mahdollistamaa liikkumavaraa asettamalla edellytyksiä ympäristöjärjestöjen valitusoikeuden syntymiselle. Talousvaliokunta pitää saamansa selvityksen perusteella selvänä, että kansallisella lailla voidaan jo Seveso III -direktiivin sanamuotojenkin mukaan asettaa ympäristöjärjestöjen valitusoikeuden syntymisen edellytykseksi tiettyjä vaatimuksia.

Talousvaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että hallituksen esityksessä ehdotettu valitusoikeus poikkeaa laajuudeltaan jopa kaavoituksesta, jossa valitusoikeus on rajattu kuntalain 137 §:n mukaisesti asianosaisiin ja kunnan jäseniin. Perusteluissa on viitattu kemikaaliturvallisuuslain 6 §:n 22 ja 23 kohdassa määriteltyyn yleisöön. Tuo yleisön määritelmä ei ole sidottu kunnan jäsenyyteen, vaan kysymykseen voisivat tulla muidenkin kuntien jäsenet. Talousvaliokunnan astiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, ettei voida pitää perusteltuna, että nyt ehdotettu valitusoikeus olisi kaavoitustakin laajempi ja epämääräisempi, jos kemikaaliturvallisuuden liittyvät seikat on voitu tähän asti ratkaista kaavoituksella.

Valiokunnan lausunto TaVL 8/2026 vp

Talousvaliokunta katsoo, että valitusoikeutta koskevan sääntelyn tarkoituksenmukaisuutta tulee arvioida ottaen huomioon erityisesti sääntelyn tavoite ja rajattu soveltamisala, sääntelyn piiriin kuuluvien hankkeiden aikakriittisyys sekä mahdolliset riskit valitusoikeuden käyttämisestä esimerkiksi hybridivaikuttamisen kaltaiseen toimintaan. Valiokunta pitää saamansa selvityksen perusteella hyvin perusteltuna rajata valitusoikeuden piiriä hallituksen esityksessä ehdotetusta.

Talousvaliokunta katsoo, että tarkoituksenmukainen tapa rajata valitusoikeutettujen piiriä olisi säätää valitusoikeudesta puhtaan siirtymän sijoittamislupaa vastaavasti siten, että yleisö, jota asia koskee, määriteltäisiin rakentamislain 179 a §:n 2 ja 3 kohtien mukaan kiinteistön omistajiksi tai haltijoiksi sekä henkilöiksi, joiden oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa. Direktiivissä mainitut ympäristönsuojelua edistävät järjestöt voitaisiin ottaa huomioon 2 momentin mukaisesti hankkeissa, joihin sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettua lakia. Talousvaliokunta esittää ympäristövaliokunnalle valitusoikeuden rajaamista yllä kuvatulla tavalla.

Muita huomioita

Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että ehdotetun rakentamislain 43 c §:n otsikkona oleva ”Eräiden maanpuolustukselle tärkeiden tuotantolaitosten sijoittamislupa” olisi perusteltua muuttaa muotoon ”Maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen sijoittamislupa”, koska tätä käsitettä käytetään sekä rakentamislain että kemikaaliturvallisuuslain asiaa koskevilla säännöksillä.

Ehdotetussa rakentamislain 46 b §:ssä maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen sijoittamisluvan edellytysten 4 kohdassa tarkoitettaneen nimenomaan maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen sijoittamislupaa eikä rakentamislain 43 §:n mukaista sijoittamislupaa. Hallituksen esityksessä ehdotetun sanamuodon riskiksi on esitetty, että 4 kohtaa voitaisiin tulkita siten, että sovellettaviksi tulisivat rakentamislain 44–46 §:n mukaiset sijoittamisen edellytykset, mitä ei voida pitää säännöksen tarkoituksena. Tulkintahaasteen välttämiseksi kohtaa on esitetty täsmennettäväksi viittauksella *maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen sijoittamislupa*an esimerkiksi seuraavasti:

- 4) *maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen* sijoittamisluvalla ei aseteta maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle sellaista kohtuutonta rajoitusta tai aiheuteta sellaista kohtuutonta haittaa, joka *maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen* sijoittamisluvalla asetettavia tavoitteita tai vaatimuksia syrjäyttämättä voidaan välttää;

Myös 46 b §:n varoaluetta koskevan 5 kohdan muotoilua on talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa esitetty täsmennettäväksi erityisesti käsitteen ”tarvittava” osalta. Sanamuodon on katsottu olevan liian tulkinnanvarainen, ja sitä on esitetty täsmennettäväksi esimerkiksi viittauksella ”tuotannon kannalta” tarpeellisiin varoalueisiin. Talousvaliokunta esittää ympäristövaliokunnan harkittavaksi edellä viitattujen säännösten sanamuodon täsmennämistä.

Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on arvioitu myös tarvetta säätää erikseen maanpuolustuksellisesti tärkeän tuotantolaitoksen sijoittamislupaa koskeva valitus käsiteltäväksi

Valiokunnan lausunto TaVL 8/2026 vp

kiireellisenä. Valiokunta pitää perusteltuna arvioida myös määräajan asettamista valitusten käsittelylle. Voimassa olevaan rakentamislakiin ei sisälly muita kiireelliseksi luokiteltuja valituksia. Nyt ehdotettuun sääntelyyn liittyvän erillisen, käsittelyn kiireellisyyttä koskevan säännöksen voitaisiin arvioida olevan linjassa sen kanssa, että ehdotettu 186 a § mahdollistaa myös rakentamisen aloittamisen ennen poikkeamisluvan lainvoimaisuutta. Myös nopeat muutokset geopoliittisessa tilanteessa ja turvallisuusympäristössä voivat edellyttää hankkeiden nopeaa toteuttamista. Talousvaliokunta esittää ympäristövaliokunnan harkittavaksi asiaa koskevan erillissäännöksen sisällyttämistä sääntelyyn.

Talousvaliokunta pitää hallituksen esityksessä ehdotettua sääntelyä tärkeänä ja kiireellisenä puolustusteollisen perustan vahvistamiseksi. Nyt ehdotettujen muutosten soveltamisala on kuitenkin varsin suppea, ja valiokunta kiinnittää huomiota myös mahdolliseen laajempaan lainsäädännön arvioinnin ja uudistamisen tarpeeseen vallitsevassa turvallisuus- ja geopoliittisessa toimintaympäristössä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 19.3.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Vilhelm Junnila ps
varapuheenjohtaja Pauli Aalto-Setälä kok
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Kaisa Garedeu ps
jäsen Lotta Hamari sd
jäsen Timo Harakka sd
jäsen Hilikka Kemppe kesk (osittain)
jäsen Miapetra Kumpula-Natri sd
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Oras Tynkkynen vihr
jäsen Heikki Vestman kok
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Ville Kaunisto kok (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen

Valiokunnan lausunto TaVL 8/2026 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide

Perustelut

Hallituksen esityksessä (HE 3/2026 vp) ehdotetaan mahdollisuutta poiketa tuotantolaitoksen lupa- ja ilmoitusmenettelyä sekä tuotantolaitoksen sijoittamista koskevista vaatimuksista siten, että maanpuolustukselle tärkeä vaarallisia kemikaaleja tai räjähteitä valmistava, käsittelevä tai varastoiva tuotantolaitos voitaisiin toteuttaa ilman kaavoitusta rakentamisluvan sijoittamislupakäytännöllä, "eräiden maanpuolustuksellisesti tärkeiden tuotantolaitosten sijoitusluvan" perusteella. Kaavamenettelyn ohittamisen ratkaisisi käytännössä puolustusministeriön lausunto. Tällaisen maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen lupahakemus tai ilmoitus voitaisiin asettaa etusijalle viranomaiskäsitelyssä.

En voi yhtyä hallituksen esitykseen taikka sitä koskevaan talousvaliokunnan lausuntoon, koska hallituksen esitys sisältää useita perustavanlaatuisia ongelmia, joita ei nyt huomioida. Esityksessä tarkoitetut maanpuolustukselle tärkeät laitokset eivät ole alueidenkäytön kannalta vähäpätöisiä eivätkä niiden vaatimat maa-alat ole pieniä. Laitoksilla on usein esimerkiksi haitallisia ympäristövaikutuksia. Näin ollen kaavoitusta ei tulisi voida ohittaa. Kaavoituksen tarkoituksena on luoda ennakoitavaa, suunnitelmallista ja yhteensovittavaa alueidenkäyttöä, jossa eri maankäyttö- sekä taloudelliset, sosiaaliset ja ekologiset tarpeet otetaan huomioon.

Ongelmatonta ei ole myöskään se, että puolustusministeriön lausunto määrittelee, voidaanko kunnan toimivaltaan kuuluva asemakaavoitusmenettely ohittaa ja ratkaista hankkeen toteuttaminen sijoittamisluvalla. Puolustusministeriölle on katsoakseni myönnetty suhteettoman laaja harkintavalta asian arvioinnissa.

Hallituksen esitys on jatkumoa viimeaikaiselle, huolestuttavalle alueidenkäytön lainsäädännön kehitykselle, jossa kaavoituksen ohituskaistan suominen jälleen uudelle maankäyttömuodolle johtaa siihen, että edelleen vähennetään kunnan kaavoituksen merkitystä demokratian paikallisen toteutumisen keskeisenä perustana. Samalla heikennetään lakisääteisiä, osallisuuteen ja osallistumiseen liittyviä, kansalaisyhteiskunnan kannalta tärkeitä toimintoja. Tätä huolestuttavaa kehitystä enenevässä määrin kaavoitusmenettelyn aseman heikentämiseksi kannattaa lausunnossaan myös talousvaliokunta.

Rakentamislain muutokseen ei ole enää ehdotettu sen luonnoksen mukaista valitusoikeutta toimialueellaan sellaiselle rekisteröidylle yhteisölle, jonka tarkoituksena on ympäristön-, terveyden- tai luonnonsuojelun edistäminen. Rekisteröityjen yhteisöjen, kuten luonnonsuojelujärjestöjen, valitusoikeuden merkitys laillisuuden valvonnassa on kasvanut sitä mukaa kun viranomaisten valitusmahdollisuuksia alueidenkäyttölainsäädännössä on vähennetty, eikä tätä oikeutta tule rajoittaa.

Talousvaliokunta pitää lausunnossaan ehdotettuja lainmuutoksia tärkeinä pitkän lupaprosessin vuoksi, mutta on syytä huomioida, että kaavoitusprosessi itsessään ei ole hidas. Siihen liittyvät valitukset voivat hidastaa prosessia, mutta niitä voitaisiin merkittävästi sujuvoittaa lisäämällä hallinto-oikeuksien resursseja sen sijaan, että puututaan valitusoikeuden laajuuteen.

Valiokunnan lausunto TaVL 8/2026 vp
Eriävä mielipide 1

Talousvaliokunta kannattaa lausunnossaan valitusoikeuden rajaamista edelleen hallituksen esityksessä ehdotetusta, perustellen kantaansa muun muassa sillä, että valitusoikeutta voitaisiin käyttää osana hybridivaikuttamisen kaltaista toimintaa. Tämä on nähdäkseni hyvin vahvasti vain oletuksenvarainen perustelu, jolla kuitenkin konkreettisesti pyritään rajaamaan kansalaisten perusoikeuksia demokraattiseen osallistumiseen. Valitusoikeuden rajoittaminen ei ole hyväksyttävissä, ja sijoittamisluvan valitusmahdollisuus tulee olla myös yleisöllä, jonka etua asiaa koskeva päätös koskee.

Rakentamislakiin esitetyt maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen sijoittamisluvan edellytykset ovat säännöskohtaisilta perusteluiltaan hyvin suppeat, eikä niistä selviä, miten esimerkiksi elinympäristön laadun merkityksellistä heikkenemistä tulisi lupaprosessin yhteydessä tulkita. Sijoittamisen edellytyksistä puuttuu kokonaan erillinen säännös erityisten luonnonarvojen säilyttämiseen liittyen.

Hallituksen esityksen oikeusvaltiota, demokratiaa ja ympäristöä heikentävä vaikutus on olennainen. Kaiken lisäksi turvallisuuspoliittinen arviointi on nurinkurinen: on kyseenalaista, että Suomi uhraa väestön turvallisten asuinympäristöjen, luonnon, oikeusvaltion ja demokratian periaatteet hankkeille kansallisen intressin tai kansallisen turvallisuuden kaltaisten hyvin tulkinnanvaraisten käsitteiden nojalla, tai jotka eivät ilmiselvästi edes ole näiden käsitteiden kannalta tosiasiallisesti perusteltavissa, vaan edistävät pikemminkin hyvin selvästi ja jopa ensi sijassa muiden valtioiden, kuten ns. liittolaismaiden, intressejä.

Porin TNT-räjähdetehdas on tästä havainnollistava esimerkki. Oikeusoppineet ovat kritisoineet hankkeen valmistelua suomalaisen oikeusvaltion peruseriaatteiden huojuttamisesta, sillä siinä on ohitettu useita lakiin perustuvia oikeusratkaisuja. Hankkeen kaavoitus on pyritty kiertämään hakemalla sijoituslupaa, vaikka asemakaavan ohittamisen edellytykset eivät ilmiselvästi täyty. Kansalaisten valitusoikeutta on haluttu rajoittaa ja ympäristövaikutustenarviointi ohittaa. Näin siitä huolimatta, että Tukesin arvion mukaan Porin räjähdetehdas on kemikaalilain mukaisesti suuronnettomuusvaarallinen laitos. Tehtaan tuotanto olisi tarkoitettu pääasiassa vientiin.

Porin kaupungin TNT-räjähdetehdasta koskevasta sijoittamislupapäätöksestä on vireillä valitusprosessi Turun hallinto-oikeudessa. On katsoakseni hyvin kyseenalaista, että käytännössä yhden hankkeen jo käynnissä olevan valitusprosessin mitätöimiseksi tehdään tällainen lakimuutos. Ei pitäisi ainakaan olla mahdollista, mikäli vireillä oleva valitusprosessi hallinto-oikeudessa mitätöidään kyseisellä lakimuutoksella. Käytännössä kyseessä olisi tällöin lain taannehtiva soveltaminen, mikä on yleisten oikeuseriaatteiden näkökulmasta kyseenalaista. Nyt lakiesityksen voimaantulosäännös näyttää mahdollistavan tällaisen menettelyn.

Lopuksi, hallituksen esityksen valmisteluun liittyvä prosessi ei ollut sekään ongelmaton. Säädösvalmistelun kuulemisohjeen mukaan säädösehdotuksista pyydettyjen kirjallisten lausuntojen antamiseen tulee varata aikaa vähintään kuusi viikkoa ja laajoissa hankkeissa vähintään kahdeksan viikkoa. Kyseisen hallituksen esityksen lausuntomenettelylle varattiin aikaa kuitenkin vain vajaa kolme viikkoa, mitä perusteltiin kansallisen turvallisuudesta johtuvan kiireellisyyden vuoksi. Hyvin lyhyet lausuntoajat ovat ongelmallisia hyvän lainvalmistelutavan, perustuslaissa säädettyjen osallistumisoikeuksien sekä lainsäätäjää ja hallitusvaltaa sitovan perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoitteiden asianmukaisen toteuttamisen kannalta. Kuten

Valiokunnan lausunto TaVL 8/2026 vp
Eriävä mielipide 1

oikeuskanslerikin lausuntopalautteessaan totesi, kansalliseen turvallisuuteen liittyvästä lakiesityksestä lausumiselle olisi ollut perusteltua varata kunnolla aikaa. Normaalaa lyhyempi lausunnon antamiseen varattu aika on äärimmäisen ongelmallista hyvän lainvalmistelun kannalta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 19.3.2026

Johannes Yrttiaho vas